

Список використаних джерел

1. Галаган М. Десять років української громади в ЧСР: огляд життя і чинності (1927/1927) / М. Галаган / – Прага, 1938. – 112 с.; Животко А. Українська партія соціалістів-революціонерів і преса / А. Животко // Трудова Україна. – 1934 – Ч. 11. – С. 16–20; Шаповал М. Куди вони йдуть... / М. Шаповал // Нова Україна. – 1925. – №1. – С.1–2. Курас І.Ф. Повчальний урок історії: (Ідейно-політичне банкрутство Української соціал-демократичної робітничої партії) / І. Ф. Курас. Київ. – 1986. – 185 с. 3. Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехо-Словаччині: УВУ / С. Віднянський. – Київ, 1994. – 82 с.; Потульницький В. Історія української політології / В. Потульницький. – К., 1992. – 192 с. 4. Самостійна Україна: Збірник програм українських політичних партій початку ХХ ст. / [Упор. Федьков О.]. – Тернопіль, 1991. – 82 с. 5. Центральний Державний архів громадських організацій України, ф. 1, оп. 20, спр. 620, 237 арк. 6. Центральний Державний архів вищих органів влади і управління України (ЦДАВО України), ф. 3562, оп. 1, спр. 31, 187 арк. 7. Центральний Державний історичний архів України у м. Львові, ф. 760, оп. 1, спр. 30, 67 арк. 8. Tejchmanova S. Dokument o ukrajinske emigraci v mezivalecnem Ceskoslovensku // Slovanský přehled. – 1993. – № 1. – S.189–197. 9. Трощинський В.П. Міжвоєнна українська еміграція в Європі як історичне і соціально-політичне явище / В. П. Трощинський. – Київ, 1994. – 260 с. 10. ЦДАВО України, ф. 3562, оп. 1, спр. 32, 193 арк. 11. ЦДАВО України, ф. 4465, оп. 1, спр. 336, 483 арк. 12. Феденко П. Ісаак Мазепа – борець за волю України / П. Феденко. – Лондон, 1954. – 228 с. 13. ЦДАВО України, ф. 4465, оп. 1, спр. 157, 96 арк.

Андрей Крыськов

**УКРАИНСКАЯ СОЦИАЛ-ДЕМОКРАТИЧЕСКАЯ РАБОЧАЯ ПАРТИЯ В
МЕЖДУВОЕННОЙ ЧЕХО-СЛОВАКИИ**

В статье рассмотрена деятельность Украинской социал-демократической рабочей партии на территории Чехо-Словакии в 1920–1938 гг. Проанализированы направления, формы и методы деятельности, отношения с другими украинскими политическими партиями и государственными структурами Чехо-Словакии.

Ключевые слова: Чехо-Словакия, Украинская социал-демократическая рабочая партия, политика, Социалистический интернационал, межвоенный период.

Andrii Kryskov

UKRAINIAN SOCIAL DEMOCRATIC WORKERS PARTY IN INTERWAR CZECHO-SLOVAKIA

The article deals with activities of Ukrainian Social Democratic Workers Party in the territory of Czechoslovakia in 1920–1938. The main trends, forms and methods of activity, relations with other ukrainian political parties and government agencies are analyzed.

Key words: Czechoslovakia, Ukrainian Social Democratic Workers Party, policy, Socialist International, interwar period.

УДК 94(4):329.18“19”

Анна Корочанська

**ІДЕЯ ОБ'ЄДНАННЯ ЄВРОПИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД:
ІТАЛІЙСЬКИЙ ВАРІАНТ**

Стаття присвячена аналізу ідей об'єднання Європи, які висувалися в Італії у роки Першої світової війни та у міжвоєнний період. Автором розглянуті як ліберальні концепції, висловлені наприкінці війни, так і підхід італійських фашистів до цього питання. Проаналізовано зв'язки між ідеями та історичними умовами, в яких вони формувалися. Окрема увага приділяється спробі практичної реалізації ідеї об'єднання країн континенту, здійсненої фашистським урядом у формі організації фашистського інтернаціоналу.

Ключові слова: ідея об'єднання Європи, європейська федерація, міжвоєнний період, фашизм, фашистський інтернаціонал.

Ідея європейського об'єднання у роки Першої світової війни та після неї набула значної популярності, проявом чого було звернення до неї представників політичної та культурної еліти різних європейських країн. В об'єднанні Європи вони бачили шлях до вирішення нагальних проблем як усього континенту, так власних країн. Італійські інтелектуали та політики не були виключанням з цієї тенденції. Думки щодо об'єднання країн континенту висловлювалися в Італії,

починаючи з початку Першої світової війни, а у 1930-ті роки італійські фашисти здійснювали спроби реалізації цих ідей.

Таким чином, постає низка проблем, пов'язаних із необхідністю з'ясування причин формування ідеї європейського об'єднання в Італії, аналізу сутності різних підходів до неї, а також мети та спроб її реалізації.

У зарубіжній та вітчизняній історіографії в останні роки відбувається зацікавлення історією виникнення та розвитку європейської ідеї. Розвиток ідей об'єднання Європи в Італії у роки Першої світової війни та міжвоєнний період є одним з малодосліджених напрямків зазначеної проблематики. Аналізу ліберальних концепцій єднання країн континенту, які виникли у Італії наприкінці війни та після неї, присвячена стаття італійського дослідника С. Романо [1].

Європейську ідею в ідеології італійського фашизму розглядають в контексті аналізу зовнішньої політики Італії у 1920–1930-ті роки такі вчені, як П. Алатрі [2], Б. Лопухов [3], що вийшли у світ ще за часів СРСР.

Фашистську концепцію європейського об'єднання та спроби її реалізації в своїх працях розглядають такі російські дослідники, як О. Чубар'ян [4] та О. Панаріна [5].

У сучасній українській історіографії питаннями "європейської ідеї" в італійському варіанті у міжвоєнний період займається А. Наумов [6], який в рамках статті проаналізував політику фашистської Італії у реалізації концепції "єдиної Європи", а також розглянув проблему формування фашистського інтернаціоналу.

У цій статті, на основі аналізу положень основних концепцій європейського об'єднання, які висувалися у Італії у роки Першої світової війни та у міжвоєнний період, робиться спроба визначити причини формування та змін цих концепцій, з'ясувати етапи у їх розвитку, проаналізувати спроби практичної реалізації, а також встановити залежність між ними та політичними програмами того часу.

Слід згадати, що Італія вступила в Першу світову війну на боці Антанти у 1915 р. в обмін на обіцянку отримати у володіння низку австрійських територій. Війна була складним випробуванням для слабкої італійської економіки, тому представники, інтелектуальної, економічної та політичної еліти розпочали пошуки поліпшення становища країни. Погляди деяких з них звернулися до ідеї європейського об'єднання.

В Італії наприкінці війни мала місце широкомасштабна за кількістю зацікавлених дискусія з цього приводу. Думки щодо створення федерації європейських країн у ході цієї дискусії висловив відомий економіст Луїджі Ейнауді. Упродовж 1917–1918 рр. у газеті "Вечірній кур'єр" він опублікував низку статей під псевдонімом Юніус. У створенні Сполучених Штатів Європи Л. Ейнауді бачив вирішення проблеми нестабільності міжнародних відносин та єдиний вихід з кризи національної держави. У своїх подальших статтях він пропонував за зразок для майбутнього влаштування Європи взяти федеральну структуру Швейцарії [1, с. 121].

Наприкінці Першої світової війни ідею утворення федерації європейських країн висловили італійські промисловець Джованні Ан'єллі та економіст Аттіліо Кабіаті у книзі "Європейська федерація чи Ліга Націй?". Найбільшу загрозу для миру в Європі автори вбачали у принципі національності. Беручи його за основу своєї політики, національна держава не може допускати компромісів. Тому кожен конфлікт тягне за собою війну та дроблення карти Європи. Вихід із цієї ситуації автори бачили у створенні європейської федерації, що дозволить зберегти принцип національності, та одночасно уникнути його негативних наслідків.

Погляди Д. Ан'єллі та А. Кабіаті базувалися на таких положеннях, яких у тогочасній Європі розділяла меншість політиків та інтелектуалів: по-перше, відповідальність за війну не можна покласти на одну окрему країну; по-друге, національна ідеологія потенційно є джерелом конфліктів. Автори висловлювали негативне ставлення до створення такої міжнародної організації як Ліга Націй, яка, на їх думку, не могла зберегти мир у Європі. Вони вважали, що з цим завданням можна впоратися лише шляхом утворення європейської федерації, у якій федеративна держава візьме на себе функції та обов'язки, які складатимуть прерогативу незалежних національних одиниць: зовнішня політика, збройні сили, фінанси, торгівля та митні тарифи. Фактично, це була пропозиція не інтеграції європейських країн, але кращої організації європейського ладу [5, с. 81–82].

Однак, після війни ідеї європейського об'єднання відійшли на другий план, оскільки усі сфери життя у країні охопила глибока системна криза [3, с. 86]. Інтерес до ідеї об'єднання країн континенту в Італії відроджується у середовищі фашистського уряду на межі 1920–1930-х рр.

Для визначення причин формування ідеї об'єднання Європи у баченні італійських фашистів слід визначити місце цієї країни у системі міжнародних відносин, яка склалася після Першої світової війни, а також проаналізувати основні положення зовнішньополітичної доктрини італійських фашистів.

Характеризуючи місце Італії у системі міжнародних відносин після Першої світової війни, слід відзначити його суперечливість. Це визначалося тим, що Італія завершила війну у таборі переможців і розраховувала на задоволення своїх інтересів (передусім, територіальних). Ці інтереси були відображені у договорі, укладеному в Лондоні у 1915 році, і стосувалися частини австрійських володінь на Балканах [7, с. 29]. Однак ці домовленості увійшли в протиріччя із принципами, якими держави керувалися під час повоєнних мирних переговорів. Ці принципи були закладені у "14 пунктах" В. Вільсона і передбачали врахування етнічної приналежності населення територій у визначенні кордонів держав. Щодо Італії, то у дев'ятому пункті документу зазначалося, що "виправлення кордонів Італії має бути проведене на підставі ясно розрізнених національних кордонів" [8, с. 28].

Під час Паризької та Вашингтонської мирних конференцій спостерігалася тенденція до вирішення питань переділу територій та військових квот (стосовно морських озброєнь) пропорційно до сили кожної з держав-переможниць. Оскільки Італія була найбільш слабкою з них у Європі у військовому та економічному плані, її інтереси враховувалися не у першу чергу [3, с. 49].

Мирні договори не були несприятливими для Італії, хоча вона і не отримала усіх територій, на які розраховувала (зокрема, Далмацію, Фіуме). Крім того, на правах переможця Італія, стала постійним членом Ради Ліги Націй [3, с. 62–63]. Таке суперечливе становище свідчить про те, що, незважаючи на посилення позицій Італії на міжнародній арені після перемоги у складі Антанти в війні, вона залишалася країною другорядною у порівнянні з такими державами, як Франція та Велика Британія.

Вирішення питань, пов'язаних із італійськими претензіями, викликало появу ідеї "урізаної перемоги", яка полягала у сприйнятті повоєнних домовленостей за низькою платою за участь країни у війні. Формується ця ідея відразу на двох рівнях. З одного боку, на рівні масовому, передусім, серед колишніх військових. З іншого боку, ця ж ідея через її популярність у масах, активно використовувалася італійськими фашистами та насаджувалася на рівні масової свідомості фашистами з 1921 року [2, с. 51]. Звернення до цієї ідеї також було пов'язано із тим, що Італія не була багатою та високорозвиненою країною, зберігала аграрний характер економіки, нерівномірність економічного розвитку різних регіонів, не була готова до переходу на мирні рейки після завершення війни. Перелічені чинники спровокували глибоку соціально-економічну та політичну кризу в країні, яка мала наслідком прихід до влади фашистів на чолі з Б. Муссоліні.

Отже, ідея "урізаної перемоги" стала, з одного боку, результатом суперечливості становища Італії у новій системі міжнародних відносин, а з іншого, вихідною позицією до зміни. Однак, ідеї зміни ладу в Європі італійські фашисти його висловлювали лише на межі 1920–1930-х років. Це пояснюється тим, що упродовж 1920-х років увага уряду Б. Муссоліні зосереджувалася на вирішенні внутрішніх проблем країни. Уперше надії, що колись фашистські ідеї знайдуть підтримку серед широких верств населення європейських країн, а Італія стане лідером цього руху, Б. Муссоліні висловив у 1927 р. У його промовах з цього приводу домінували такі ідеї: по-перше, ідея про Італію як "переможену серед переможців", а, по-друге, ідея про готовність країни виступити проти усіх для здійснення власних претензій [4, с. 283].

Зміни у системі ідей фашистів можна пояснити особливостями їх лідера Б. Муссоліні. Дослідники відзначають, що ця людина більшою мірою була практиком, ніж теоретиком, а тому ідеї, яких він дотримувався, змінювалися під дією зовнішніх впливів. Для нього характерною була ідейна непослідовність [9].

Розглядаючи причини формування європейської ідеї в Італії у зазначений період, їх можна назвати декілька. Межа 1920–1930-х років пов'язана із глибокою економічною кризою, яка похитнула позиції великих держав у плані соціально-економічної стабільності, результатом чого стало посилення в європейських країнах радикальних рухів, які пропонували боротися із нестабільністю методом системних змін. Серед них були і рухи фашистської орієнтації [10, с. 161].

Значення великої депресії для змін векторів фашистської ідеології та політики полягає у тому, що Б. Муссоліні у своїх ідеях критикував капіталізм, лібералізм та демократію з позиції їх нестабільності. Світова економічна криза, хоча вона також зачепила й Італію, була підтвердженням його тези. У 1920-ті роки, характерною рисою яких була стабілізація міжнародних відносин на континенті, Італія вимушена була проводити стриману зовнішню політику, враховувати інтереси інших держав й поступатися власними. З іншого боку, з 1920-го року фашизм скерований на вирішення внутрішніх проблем країни [2, с. 60–61].

Саме на межі десятиліть відбувається посилення націонал-соціалістів з їх агресивною зовнішньополітичною доктриною у Німеччині, яка, з одного боку, була прикладом для Італії, а з іншого, мала лінії перетину інтересів [3, с. 269]. Це стало причиною активізації італійських фашистів у пошуку підтримки ззовні для реалізації власних інтересів. Тут у нагоді їм стала ідея об'єднання Європи на засадах фашистської ідеології.

На межі 1920–1930-х років було активізовано зусилля щодо впровадження ідеї європейської федерації через Лігу Націй міністром закордонних справ Франції А. Бріаном. Його ініціатива завершилася поразкою, оскільки як Італія, так і інші європейські країни відкинули цю ідею через її невідповідність власним національним інтересам [10, с. 184–186]. Однак, цей проект також певною мірою став прикладом для Італії у використанні Ліги Націй для досягнення реалізації інтересів своєї держави.

Аналізуючи ідеологію італійського фашизму, слід відзначити, що у своїй основі вона мала дві незмінні позиції: по-перше, палкий патріотизм, і по-друге, висока оцінка влади, ієрархії, дисципліни. Проявом значного впливу ідей патріотизму було звернення до історії Італії і до ідеї “Великої Італії”, як згадки про часи Римської імперії. Фашисти пропагували боротьбу за велич Італії, але реально за втілення основних позицій цієї пропаганди у 1920–1930-ті не бралися [11]. Свідченням високої оцінки влади, ієрархії та дисципліни був власне уклад, який фашисти запровадили у Італії.

Фашизм, крім того, увібрав у себе ідеали націоналізму, які зробили можливим появу такої тези Б. Муссоліні, що фашизм – це суто італійське явище, а не товар для експорту. Саме такий підхід в ідеології італійського фашизму домінував упродовж 1920-х рр., коли переважати ідея про можливість “експорту фашизму” в сусідні країни [6, с. 133].

Щодо самої ідеї європейського об’єднання у фашистському варіанті, вона будувалась на засадах “універсального фашизму”, антикомунізму, антилібералізму та антидемократизму. Згідно з Б. Муссоліні, держава, побудована на засадах фашизму, передбачає вирішення певних універсальних проблем, які стосуються різних сфер життя суспільства. Ці проблеми є спільними для різних держав, тому фашизм може бути реалізований на їх теренах [11].

Б. Муссоліні називав три основні кроки, які мали б пройти держави на шляху до універсалізму: однопартійність, тоталітарний характер, єдина ідеологія [12].

Фашизм пропонував змінити Європу в економічному політичному планах. З точки зору економіки, Б. Муссоліні виходить з ідеї, що в ХХ столітті європейський капіталізм переживав період занепаду. Ця ідея підсилювалась тим, що вона висловлювалася на тлі глибокої економічної кризи, у якій перебувала Європа. Криза капіталізму, на думку Б. Муссоліні, мала наслідком втрати Європою лідерства в розвитку світової цивілізації. Для повернення Європі домінуючого чинника людства, слід звільнити її від проблем, породжених капіталістичними відносинами. Замість капіталістичного економічного ладу ідеолог фашизму пропонував реорганізацію держав на корпоративній основі, як це було зроблено в Італії [12].

У політичному плані на зміну нестабільним та суперечливим ліберальним та демократичним режимам, Б. Муссоліні пропонував здійснити перехід до тоталітарних форм державного управління. Останні дозволяли б забезпечити дисципліну всередині країни, а відповідно й економічну та політичну стабільність. Ідеалом державного утворення для ідеолога італійського фашизму була імперія, яку він розглядав як територіальний, воєнний та торгівельний, а також духовний і моральний інститут. Моральна єдність, на думку Б. Муссоліні, мала реалізовуватися через єдину ідеологію усіх націй всередині імперії [11].

Слід зазначити, що реалізувати ідею об’єднання Європи Б. Муссоліні та його прихильники прагнули через побудову фашистського інтернаціоналу. Доктрина “універсального фашизму” трактувалася як добровільне приєднання європейських держав до фашистської практики державного будівництва. Першим кроком на цьому шляху в практичному плані мала б стати створення міжнародної неурядової фашистської організаційної структури, яка б координувала діяльність європейських фашистських рухів – фашистського інтернаціоналу [6, с. 134].

Для пропаганди ідеї створення фашистського інтернаціоналу в 1933 році починають створюватись “Комітети дії за універсалізацію досвіду Риму” (КАУР). Основною метою КАУР була консолідація різноманітних фашистських угруповань, а також пропаганда своїх ідей за кордоном [3, с. 180–181]. Фашистами були здійснені спроби створення міжнародної організації через проведення фашистських конгресів. На конгресі у місті Монтьєро у грудні 1934 року представники різних держав домовилися про створення інтернаціоналу [6, с. 138–139]. Однак існування організації не було тривалим. З 1935 року Італія відходить від ідей “універсалізму”. Причинами цього були, з одного боку, суперечки між учасниками, а з іншого, підсилення впливу нацистської Німеччини, яка на момент 1935 року все активніше переходила до політики руйнування Версальської системи міжнародних відносин, до втілення цілей своєї зовнішньополітичної концепції.

Активність Німеччини була не єдиною причиною відходу Італії від своєї концепції європейської політики. Італійці розуміли недостатність сил їх країни для силового втілення своїх планів щодо Європи, тому вони прагнули вивести Італію на передові позиції шляхом переговорів, угод, а також розповсюдження фашистського досвіду державного будівництва [6, с. 139–140]. Отже, успіх політики Італії щодо реалізації власного варіанту європейської єдності залежав від настроїв країн, з

якими вона будувала взаємовідносини. Коли італійці усвідомили безкарність дій нацистської Німеччини та свою безсилість проти них, єдиним шляхом, який гарантував їм хоча б часткове втілення власних інтересів, був союз з Німеччиною.

Таким чином, в Італії з кінця Першої світової війни до середини 1930-х можна виділити три етапи у розвитку ідеї європейського об'єднання: перший припадав на кінець війни, коли політики та економісти висували ідеї створення федерації європейських країн на засадах демократії та лібералізму; другий – кризові повоєнні роки та 1920-ті, коли фашистський уряд Італії зосереджувався на вирішенні внутрішніх проблем країни; третій – межа 1920–1930-х рр., коли фашистський уряд у здійсненні своєї зовнішньополітичної програми пропонує ідею об'єднання Європи та робить спробу її реалізації.

Зміни у ставленні до ідеї об'єднання країн континенту пояснюються такими чинниками, як зміна політичного лідера у країні та офіційної ідеології, наявність низки внутрішніх проблем в усіх сферах життя італійського суспільства, тенденцій у розвитку міжнародної ситуації (світова економічна криза, посилення нацистів у Німеччині та розвал існуючої системи міжнародних відносин тощо).

Ідеї європейського об'єднання як у ліберальному, так у фашистському варіанті ґрунтувалися, з одного боку, на прагненні задовольнити інтереси Італії, а з іншого, на розумінні кризи європейської цивілізації. Об'єднання Європи у фашистському варіанті мала практичний характер, зводилася до розповсюдження на країни універсального економічного та політичного ладу за зразком Італії. Остання при цьому мала посісти провідну роль на континенті. Реалізації ідей фашистів мали сприяти КАУР та фашистський інтернаціонал. Однак, орієнтація на інші країни Європи у реалізації своєї зовнішньої політики призвела до того, що врешті-решт, Італія потрапила в залежність від Німеччини.

Ідеї європейської єдності, які висувалися в Італії у роки Першої світової війни та у міжвоєнний період, була однією з альтернатив об'єднання країн континенту. Ця стаття являє собою лише частину дослідження, присвяченого аналізу ідей, підходів, проектів європейського об'єднання, які висувалися політичними та громадськими діячами різних країн континенту впродовж зазначеного періоду. На подальшу увагу заслуговує не лише аналіз ідей та проектів, але і їх обговорення в інтелектуальному середовищі того часу.

Список використаних джерел

1. Романо С. Идеи европеизма в Италии после Первой мировой войны / С. Романо // Европейский альманах. – М.: Наука, 1990. – С. 121–126.
2. Алатри П. Происхождение фашизма / П. Алатри. – М.: Издательство иностранной литературы, 1961. – 462 с.
3. Лопухов Б.Р. История фашистского режима в Италии / Б. Р. Лопухов. – М.: Наука, 1977. – 294 с.
4. Чубарьян А. О. Европейская идея в истории: проблемы войны и мира / А. О. Чубарьян. – М.: Муждцнародные отношения. – 1987. – 352 с.
5. Панарина Е.А. Развитие идеи европейской интеграции в первой половине XX века: дис. ... канд. ист. наук: 07.00.03 / Е. А. Панарина. – Ставрополь, 2006. – 279 с.
6. Наумов А. "Европейская идея" в 30-е годы XX века: итальянский вариант / А. Наумов // Исторична панорама. – 2010. – Вип. 10. – С. 130–142.
7. Рахшмир П. Ю. Происхождение фашизма / П. Ю. Рахшмир. – М.: Наука, 1981. – 180 с.
8. Четырнадцать пунктов В. Вильсона об условиях мира из его послания Конгрессу от 8 января 1918 г. // Системная история международных отношений в четырех томах. События и документы. 1918–2000 / [Отв. ред. А. Д. Богатуров]. Т. 2: Документы 1910–1940-х годов. – М.: Московский рабочий, 2000. – С. 27–28.
9. Silone I. La scuola dei dittatori [Електронний ресурс] / I. Silone. Режим доступу: <http://www.polyarchy.org/basta/documenti/silone.1938.html>.
10. Горохов В. Н. История международных отношений 1918–1939. – М.: Издательство Московского университета, 2004. – 288 с.
11. Муссолини Б. Доктрина фашизма [Електронний ресурс] / Беніто Муссоліні. – Режим доступу: <http://nationalism.org/vvv/library/mussolini-doctrina.htm>.
12. Mussolini B. Lo Stato Corporativo (1933) [Електронний ресурс] / Benito Mussolini. – Режим доступу: <http://www.polyarchy.org/basta/documenti/mussolini.1933.html>.

Анна Корочанская

ИДЕЯ ОБЪЕДИНЕНИЯ ЕВРОПЫ В МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД: ИТАЛЬЯНСКИЙ ВАРИАНТ

Статья посвящена анализу идей объединения Европы, которые предлагались в Италии в годы Первой мировой войны и в межвоенный период. Автором рассмотрены как либеральные концепции, которые выдвигались в конце войны, так и подход итальянских фашистов к данному вопросу. Проанализировано связи между высказанными идеями и историческими условиями, в которых они формировались. Отдельное внимание уделяется попытке практической реализации идеи объединения стран континента, которая была осуществлена фашистским правительством в форме организации Фашистского интернационала.

Ключевые слова: идея объединения Европы, европейская федерация, межвоенный период, фашизм, фашистский интернационал.

Anna Korochanskaya**THE IDEA OF EUROPEAN UNITY IN THE INTERWAR PERIOD:
THE ITALIAN VERSION**

The article deals with analysis of the ideas of European unity, that were proposed in Italy during the First World War and interwar period. The author considers liberal concepts, that were promoted at the end of the war, and the approach of Italian fascists to this problem. The author analyzes the links between stated ideas and historical conditions of that time. Special attention is given to attempt of practical realization of the idea European unification, that was launched by fascist government as an organization of the Fascist International.

Key words: the idea of European unity, the European federation, the interwar period, fascism, fascist international.

УДК 94(100) "1978/2005":261.8:262.13 Іоан Павло II**Яніна Бутенко****РОЛЬ МІЖРЕЛІГІЙНОГО ТА ЕКУМЕНІЧНОГО ДІАЛОГІВ У СУЧАСНИХ
МІЖНАРОДНИХ ПРОЦЕСАХ ЗА ПОНТИФІКАТУ КАРОЛЯ ВОЙТИЛИ (1978–2005)**

Розглядаються основні етапи реалізації постанов Другого Ватиканського собору під час понтифікату Іоанна Павла II у контексті екуменізму та міжрелігійного діалогу

Ключові слова: екуменізм, міжрелігійний діалог, Другий Ватиканський собор, Кароль Войтила, понтифікат.

Основні тенденції сучасного міжнародного життя засвідчують помітне зростання ролі релігійного чинника у міждержавних відносинах. Передусім, це стосується інтеграційних процесів, які поширилися у другій половині ХХ ст. Використовуючи свій авторитет, Святий Престол намагається поглибити інтеграцію, оскільки тісне співробітництво допоможе уникнути багатьох проблем. Однак, виконуючи об'єднувачу функцію, релігія періодично виступала причиною конфліктів, в тому числі й збройних.

Непорозуміння між представниками різних релігій часто виникають внаслідок незнання особливостей іншої релігійної традиції, що спричиняє взаємні образи, які інколи призводять до трагічних наслідків. Задля того, щоб запобігти подібним випадкам, навчитися толерантності та поважливого ставлення до інших релігійних світоглядів, Папа Римський Іоанн Павло II у період свого понтифікату приділяв особливу увагу ініційованим Другим Ватиканським собором (1962–1965 рр.) екуменічному (заходи, скеровані на зближення християн різних конфесій) та міжрелігійному діалогам.

Актуальність теми зумовлена зростанням кількості міжнародних суперечок на релігійній основі, необхідності їх запобігання та конструктивного вирішення, сприяти в чому може вивчення успішного досвіду Католицької церкви, продемонстрованого нею у період понтифікату Іоанна Павла II (1978–2005 рр.).

Об'єктом дослідження є екуменічний та міжрелігійний діалог та його роль у сучасному світі.

Предметом дослідження є екуменічна та міжрелігійна діяльність Папи Римського Іоанна Павла II.

Міжрелігійному діалогу і екуменізму та їх місцю у контексті діяльності Католицької церкви в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. приділив увагу колишній посол України при Святому Престолі Григорій Хоружий у своїй праці "Ватикан: історія та сучасність" [13].

Взаємовідносини Католицької Церкви з іншими християнськими та не християнськими релігіями в контексті політичної історії світу в постбіполярний період стали предметом уваги українського дослідника В. Козлова [6], який на основі широкої джерельної бази, зокрема низку офіційних документів Римо-католицької церкви (РКЦ), визначав роль Ватикану у боротьбі за права людини та збереження миру шляхом організації публічних актів за участі представників різних релігій світу під лозунгами заперечення насилля в ім'я Бога, засудження війни та несправедливості.

Важливою для дослідження екуменічної діяльності Папи Римського Іоанна Павла II є праця колишнього другого секретаря понтифіка, нині архієпископа Львова Мечислава Мокшицького [7], який висвітлював життя та погляди Папи Римського у повсякденності, з позиції звичайної людини, яка мала змогу тривалий час працювати з Каролем Войтилою.

Питання екуменізму в контексті понтифікату Іоанна Павла II та його значення у сучасному світі було і залишається предметом наукової зацікавленості численних вітчизняних та зарубіжних